

פתרון בגרות בהיסטוריה

1281	← מספר שאלון
16/7/2020	← תאריך בחינה
13 :00	← שעת בחינה
ישי בר-נר	← כותב/ת הפתרון

פרק ראשון

1. א. (1) שתי דוגמאות מתוך בראשית פרק א' לכך שה' יצר סדר בבריאה:

- "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד." (פסוקים 5-3)
ניכר כי ה' מפריד בין האור והחושך וכך למעשה יוצר את מציאות היום והלילה כשני דברים נפרדים ומסודרים שמכאן והלאה יחזרו על עצמם פעם אחר פעם.
- "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי כֵן." (פסוק 9)
ניכר כי ה' קובע מקום מיוחד למים בו הם נאספים וכך מתגלה היבשה. נוצר סדר במציאות בהפרדת המים והיבשה המאפשר ליצורי המים לחיות בים ולחיות ולבהמות לחיות ביבשה.

(2) אמצעים ספרותיים הבונים את הסדר בסיפור הבריאה:

- החזרה בסימונו של כל יום על האמירה: "ויהי ערב ויהי בוקר יום...".
חזרה זו יוצרת הבחנה ברורה בין הימים ומשרה תחושה של סדר בגלל שלכל אחד מששת ימי הבריאה יש את האופי הייחודי שלו הנפרד מן הימים האחרים. אופי זה נובע ממה שנברא בו: בראשון האור, בשני הרקיע, בשלישי היבשה והצמחייה, ברביעי המאורות, בחמישי הדגים והעופות ובשישי החיות והאדם.

פתרון בגרות בהיסטוריה

- ההדרגתיות של הבריאה אשר במסגרתה ה' מתחיל בבריאת האור שהוא הפשוט ביותר ומסיים בבריאת האדם שהוא המורכב ביותר. הבריאה מתחילה בדומם עוברת לצומח ולחי ובסופה מתארת את בריאת האדם כנזר הבריאה.
- ההקבלה אשר באה לידי ביטוי בקשר שבין היום הראשון בו נברא האור ליום הרביעי בו נבראו המאורות, בין היום השני בו נברא הרקיע ליום החמישי בו נבראו העופות העפים ברקיע, ובין היום השלישי בו נבראה היבשה והצמחיה ליום השישי בו נבראו חיות היבשה והאדם האוכלים את הצומח. ניכר שיש כאן שני מעגלים המקבילים זה לזה וכך מושלמת הבריאה באופן מסודר.

ב. (1) תפקידי המאורות:

- "לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה" זאת היות וביום זורחת השמש (המאור הגדול) וכך היום מואר, ואילו בלילה הירח עולה (המאור הקטן) והאור שלו חלש בהרבה.
- "וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם" מאורות השמים מסייעים בקביעת זמני המועדים והשנים. זאת כיוון שעל פי התורה החודש מתחיל במולד הירח, אך את השנה קובעים גם תוך התחשבות במצב השמש. (לכן מְעַבְּרִים שָׁנִים)

(2) בתיאור בריאת המאורות מודגש כי ה' הוא שברא אותם וסידר את מסלוליהם ברקיע השמים. הכתוב בכוונה מפרט את בריאת המאורות, בכדי שיהיה ברור כי ממש את כולם ה' ברא: "וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים. וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. וּלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב." מכאן שהמאורות אינם אלים אלא חלק בלתי נפרד מן הנבראים ואת כל תכונותיהם העניק להם הבורא.

פתרון בגרות בהיסטוריה

ג. (1) ההרמוניה העולה מפסוקים 29-30:

"ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רמש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן." מודגש כי הן האדם והן החיות מוגבלים לאכילה צמחונית בלבד של ירק העשב. מכאן שאין מקום לטרף ולשפיכות דמים, והעולם הוא מקום הרמוני וצימחוני בו כל החיות ובני האדם יכולים לחיות בביטחון.

(2) בבראשית ט 2-4 נאמר לנח ובניו לאחר המבול:

"ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל דגי הים בידכם נתנו. כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל: אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו." מקור זה מנוגד לבראשית א' כי כאן הותר לבני האדם לאכול את החיות (אך ללא הדם). לכן גם ברור מדוע מורא ופחד האדם יהיה מוטל מכאן והילך על החיות שיפחדו מכך שהאדם יצוד אותן.

לעומת זאת בישעיהו י"א 6-7 נאמר:

"וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג בם. ופרה ודב תרענה יחדו ירבעו ילדיהן ואריה כבקר יאכל תבן." מקור זה הוא שמתאים לבראשית א' כי כאן חוזרת ההרמוניה שבמסגרתה אף יצור חי לא פוגע באחר בכדי לטרוף אותו. כולם הופכים מחדש לצימחוניים ולכן הפרה והדוב יכולים לרעות יחדיו כי שניהם הופכים לאוכלי עשב ואפילו האריה יאכל תבן כמו הבקר.

2. א. (1) ראיה המראה שיצחק הבין שאי אפשר לשנות את תוצאת התרמית של יעקב:

כאשר עשו מגיע עם הציד שלו לאחר שיצחק כבר ברח את יעקב הכתוב אומר:
"ויחַרד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל בטרם תבוא ואברכהו: גם ברוך יהיה." אמירתו האחרונה של יצחק-גם ברוך יהיה מדגישה שמבחינתו יעקב כבר קיבל את הברכות ולמרות שקיבל אותן במרמה אי אפשר כבר לשנות זאת.

פתרון בגרות בהיסטוריה

ראיה המראה שעשו הבין שאי אפשר לשנות את תוצאת התרמית של יעקב: "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכתתי לקח והנה עתה לקח ברכתי". כלומר עשו אומר ששמו של יעקב מעיד על תכונותיו השליליות שהוא פעמיים רימה אותו וכפי שלקח ממנו את הבכורה בסיפור נזיד העדשים כך לקח ממנו כעת את הברכה. מכאן שגם עשו מבין שיעקב כבר הצליח לקבל את הברכה במקומו ואת הברכה שהוא היה אמור לקבל הוא כבר איבד לעד.

(2) על פי פסוקים 42-45 רבקה המשיכה להגן על יעקב גם לאחר שהשיג את הברכה במרמה בכך שהיא דואגת לשלוח אותו מן הבית לחרן כך שעשו לא יהרוג אותו בגלל גנבת הברכה. כך היא אומרת ליעקב בנה: "הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך. ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה. וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך." ליצחק בעלה אומרת רבקה כי היא רוצה שיעקב ילך לחרן בכדי שלא יישא את בנות חת הכנעניות אלא אשה ממשפחתה.

ב. (1) סדר הברכות שבירך יצחק את יעקב: "ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ. ועבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הנה גביר לאחריך וישתחוו לך בני אמך ארריך ארוך ומברכך ברוך"

ניכר כי יצחק מתחיל בברכת שפע חקלאי ("מטל השמים ומשמני הארץ") ממשיך בברכת מעמד מדיני ("ועבדוך עמים וישתחוו לך לאמים") ורק לאחר מכן מצוין את עליונותו על אחיו ("הנה גביר לאחריך וישתחוו לך בני אמך")

לעומת זאת כאשר יצחק מתאר בפני עשו את הברכה שברך את יעקב הוא אומר לו בפסוק 37: "הן גביר שמתי לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש סמכתיו". ניכר כי הוא מתחיל מן העליונות שתהיה ליעקב על עשו ורק בסוף מתאר את השפע החקלאי.

(2) רש"י מסביר שיצחק שינה את סדר הברכות בדבריו לעשו כי הוא אמר לו שזה מה שמשנה זה שיעקב ישלוט בו (בעשו) ולכן גם עשו יבורך בנכסים רבים אותם יקנה זה לא משנה כי נכסים אלו ילכו ליעקב שהוא אדונו של עשו. כך מסביר יצחק לבנו עשו שאין טען שהוא (יצחק) יברך אותו (את עשו) כי הכל ילך ליעקב בכל מקרה.

ג. (1) על פי פסוק 36 עשו מאשים את יעקב רימה אותו פעמיים: "הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכתתי לקח והנה עתה לקח ברכתי". כלומר עשו אומר ששמו של

פתרון בגרות בהיסטוריה

יעקב מעיד על תכונותיו השליליות המהותיות כרמאי ונוכל. יעקב שוב רימה אותו וכפי שלקח ממנו את הבכורה בסיפור נזיד העדשים כך לקח ממנו כעת את הברכה. (2) לדעתי על פי הפסוקים בבראשית כ"ה 31-34 ההאשמה של עשו איננה מוצדקת שהרי בסיפור מכירת הבכורה יעקב לא הכריח את עשו לעשות זאת. באותו המעמד עשו עצמו בז לבכורה, ומכר אותה בעבור נזיד עדשים כלאחר יד, כי היה באותו רגע עייף ורעב מאד. לכן בסיפור מכירת הבכורה עשו יכול לבוא בטענות רק לעצמו ולא ליעקב אחיו. הוכחה מן הכתוב: "וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְכֹרָה. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבֵעָה לִי כִּיֹּם וַיִּשְׂבַּע לוֹ וַיִּמְכַר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשָׂו לֶחֶם וְנֶזֶד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבַּז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה."

3. א. העבד המתואר בפסוק 12 הוא עבד עברי מעם ישראל. הנסיבות שבגללן נמכר לעבדות הן שהוא נקלע לחובות שלא יכול היה להחזיר ולכן בית הדין מכר אותו כדי שבכסף הזה יחזיר את חובותיו.
- ב. ראיה אחת לחופש הבחירה של החלש: על פי החוק המקראי על הבעלים לשחרר את העבד או האמה העיבריים לאחר שש שנות עבודה, אבל הם יכולים גם לבחור שלא להשתחרר אלא להשאר אצל האדון, והתורה מכבדת את חופש הבחירה שלהם: "וְהָיָה כִּי יֹאמֶר אֵלֶיךָ לֹא אֶצֵּא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת בֵּיתְךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: וְלִקְחָתָּ אֶת הַמְרָצֵעַ וְנִתְּנָה בְּאֲזְנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִם לֹא־תִעָשֶׂה כֵּן."
- ראיה אחת להגנה של החברה על החלש: התורה מגינה על העבד העברי (או האמה העבריה) ומורה על האדון לשחרר אותו לאחר שש שנים לחופשי ואף להעניק לו מתנה של מענק שחרור נדיב: "כִּי יִמְכַר לְךָ אַחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וְעִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנַת הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ. וְכִי תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם. הָעֲבִיד תַּעֲבִיד לוֹ מִצֹּאֲנָה וּמִגִּגְרָה וּמִיִּקְבָּךְ אֲשֶׁר בְּרִכְךָ: הִנֵּה אֶלֶהֶיךָ תִּתֵּן לוֹ." יש לציין כי אותו העבד היה שייך לרוב לתחתית הסולם החברתי ודווקא משום כך התורה מגינה על חירותו וגם דואגת לכך שיהיה לו רכוש בסיסי שיאפשר לו להתחיל בחייו העצמאיים.

פתרון בגרות בהיסטוריה

4. א. דימויים של הזקנה בקהלת י"ב:

ביום שִׁזְעוּ שְׁמֵרֵי הַבַּיִת - זהו רמז לידיים הרועדות של הזקן.
וְהַתְּעוֹתוּ אֲנָשֵׁי הַחַיִל - זהו רמז לרגליים של הזקן שמתעוותות.
וּבְטָלוּ הַטַּחְנוֹת כִּי מַעֲטוּ - זהו רמז לשיניים של הזקן שמפסיקות לטחון.
וְחִשְׁכוּ הָרְאוֹת בְּאַרְבּוֹת - זהו רמז לעיניים של הזקן שכבר לא רואות.
וּסְגְרוּ דְלָתַיִם בְּשׁוּק - זהו רמז לשפתיים של הזקן שמכווצות וכבר לא מדברות

ב. בקהלת י"א 7 נאמר: "וּמְתוֹק הָאוֹר וְטוֹב לְעֵינַיִם לְרְאוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ". על פי הפירוש כי קהלת הזקן מבטא את התובנה שהחיים יקרים ויש ליהנות מהם. ניתן לפרש את הפסוק באופן הבא: הדימוי של האור כמתוק נובע מכך שקהלת הזקן כעת כבר לקוי ראייה ואולי אפילו עיוור. (כפי שהוא אומר בפרק י"ב: "וְחִשְׁכוּ הָרְאוֹת בְּאַרְבּוֹת.") לכן קהלת מתגעגע לימים בהם ראה היטב לאור השמש את העולם ונהנה ממנו. הוא אומר לבחור הצעיר לנצל את חייו לצאת החוצה לראות את העולם וליהנות מיופיו כל עוד הוא יכול לעשות זאת.

קידום
לך תצטיין

פסיכומטרי בגרות מבחן אמ"ר